

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

NR. 7-8
JULI-
AUGUST
1962

En dansk Røde Kors konvoj med fødemidler.
Se iøvrigt artiklerne side 119 og 120.

NORDISK JERN & METAL
HVISSINGEVEJ 116
GLOSTRUP

TOMMERUP
BOGTRYKKERI
STEGE

A. HOUMANN
ISENKRAM & UDSTYR
STEGE

CARL JØRGENSEN
Cykler - Symaskiner - Legetøj
STOREGADE 34 - STEGE

JOHS. RASMUSSENS
BOGHANDEL
STEGE

RASMUSSEN KERT
GULDSEMED - STEGE

AKTIESELSKABET
MØENS TØMMERHANDEL
STEGE

EINAR SIMONSEN
BOLIGMONTERING
STEGE

CHR. JOHANNESSEN
FORD FORDSON FORH.
PRÆSTØ

PRÆSTØ MEJERI
v/ POUL THORBJERG

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

Stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: St. Kannikestræde 10, Kbh. K.
(kontortid: 10—15, undtagen lørdag).

Telf.: Om dagen Minerva 1336, om aftenen Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været boddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i frihedskampen, også kan optages som medlemmer.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinsvis anvendes til at give børnene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2) nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

Forretningsudvalget:

Formand: Konsul, advokat Kaj V. Dahl, Vitus Berings Plads 1, Horsens.
Næstformand: General Fl. B. Larsen, Rensborg.

Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.
Leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Ordrup 5075.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2., København Ø.

Den øvrige bestyrelse:

Pastor Aage E. Damtoft, Vesterbro 76, Aalborg.

Bankfuldmægtig Olav Holst, Bengtassevej 6, Hellerup.

Seminarirektor, cand. mag. Paul Holt, Århus.

Landsretssagfører Otto Tøspersen, Store Torv 16, Århus.

Arkitekt P. A. Johansen, Bernstoffslunds allé 80, Charlottenlund.

Oberst K. Kjeldsen, Odense.

Tandteknikermester Leo Kæraa, Banegårdspladsen, Århus.

Bibliotekar O. Leth, Johnstrupvej 8, Sorø.

Aut. vand- og gasmester Johs. Loft, de Mezasvej 18, Århus.

Førstelærer P. E. Mahler, Nr. Søby, Fyn.

Distriktslæge Børge Næsted, Scoresbysund, Grønland.

Kontorchef O. Olesen, Grønnegade 20, Herning.

Landsretssagfører H. Rambusch, Kongensgade 49, Esbjerg.

Pastor Poul Riis, Rosenvængets Sideallé 5, København Ø.

Dommer K. Thestrup, M. F., Herning.

Nummer 7-8
Juli-august
1962
17. årgang

Pigtraad

Redaktion:
Slagelsegade 9^a
Telefon Øbro 8537
København Ø.

Danske koncentrationslejrangers blad

*

Organ for Kammeraternes Hjælpefond

BLADET PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 15 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling: St. Kannikestræde 10, København K. (kontortid 10-15).
Minerva 1336.
Kontoret har lukket om lørdagen.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør: Skoleinspektør Johs. Fosmark. (Medl. af Dansk Fagpresseforening), Slagelsegade 9, 2. København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17,30-18,30).

FORRETNINGSFØRER FOR BLADET

Arkitekt Henning Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.
Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

A/S Folketidendes Bogtrykkeri,
Ringsted.

Afleveret til postvæsenet d. 25 aug.
Næste nr. udkommer den 25 sept.

INDHOLD

	Side
Chaufførerne fra „De hvide busser“ hædres	119
70 pakke transporter	120
Tyskerne ville hædre fangen Steen Hansen	127
Dansk-tyske venskabsbyer	135
Okkupationsårenes erindringsbillede	139
Bøger	139

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND indbyder vognmænd, chauffører og hjælpere fra de hvide busser,

*der i 1945 bragte de ca. 6.200 danske hjem
fra de tyske koncentrationslejre.*

Stævnet holdes i Fredericia lørdag den 10. november 1962.

Kammeraternes Hjælpefond ønsker at samle vore modige redningsmænd til et stævne i Fredericia lørdag den 10. november 1962.

Indbydelsen gælder vognmænd, chauffører og hjælpere — alle med damer.

Vi regner med, at ovennævnte vil omfatte ca. 250 personer. Da der ialt er plads til ca. 500 personer, kan et begrænset antal tidligere fanger med damer deltage (mod betaling).

Vi skylder mandskabet i de hvide busser uendelig meget — måske vort liv, men vi nåede aldrig at få sagt rigtig tak herfor. Greve Folke Bernadottes indsats — og dermed de hvide bussers indsats betød en umådelig mildnelse i de danske og norske fangers kår i de sidste ugers fangetid, og der er ikke tvivl om, at mange fanger var døde under fangenskabet, hvis hjælpen ikke var nået frem i rette tid.

TIL JER — KAMMERATER, der blev transporteret hjem med disse busser, retter vi følgende henvendelse:

Vil I bidrage til at gøre denne fest så strålende som muligt, så send DIN TAK i mere håndgribelig form — i REDE PENGE.

Ingen af os glemmer det øjeblik, da vi stillede til appel — for sidste gang — og ingen må NU glemme de modige mænd og kvinder, der satte livet på spil for at redde os. Send dit bidrag under mærket „STÆVNET“ til Kammeraternes Hjælpefond, Admiral Gjeddes Gaard, Store Kannikestræde 10, København K. Giro nr. 780.

Hvis du kender navn og adresse på vognmænd, chauffører eller hjælpere fra de hvide busser, bedes du give os hurtig besked, — og hvis disse læser denne henvendelse, bedes de endelig melde sig.

Endelig beder vi DEN DANSKE PRESSE venligst optage ovenstående, da vi desværre endnu ikke har navnene på alle vore redningsmænd.

FORELØBIGT PROGRAM FOR STÆVNET: Lørdag den 10. november kl. 17,00: Gæsterne samles i Teaterbygningen i Fredericia. Kl. 18,00: Middag. Derefter festligt samvær.

Vi sørger for indkvartering og morgenmåltid om søndagen. Søndag den 11. november kl. 13: Let afskedsfrokost.

Venlig hilsen
H. KORNBECK.

HØJT SPIL OM MENNESKELIV

Over 70 pakketransporter

Vi fortsætter skildringen af det fantastiske Røde Kors-arbejde, der trods angreb fra „Tiefflieger“ og bombeangreb ikke kostede een eneste dansker i transporterne livet — og ikke een vogn gik tabt.

I sidste nr. indledte vi skildringen af, hvordan transporten af Røde Kors-pakkerne blev indledt og organiseret. Lejrchef Holger Christian Reedtz Funder, Gribskovlejren, fortalte om, hvordan han som ung løjtnant fik forbindelse med Røde Kors, mens han sad som fange i Vestre Fængsel. Ved sin løsladelse gik han ind i Røde Kors-arbejdet, og han skildrede den første vanskelige transport til Buchenwald, hvor han måtte true lejrledelsen for at komme ind til fangerne. Men tyskerne måtte give sig.

I dag fortsættes skildringen om de livsvigtige pakker til ca. 6.000 danskere og godt 6.000 nordmænd i Tyskland.

Konvojafgang forberedes.

— Jeg har hørt tidligere kz-fanger påstå, at adskillige pakker aldrig nåede frem til dem, fortsætter H. C. R. Funder, der stod for pakke-transporterne. Desværre har fangerne nok ret i adskillige tilfælde. Vi kunne jo trods alt kun bringe pakkerne ind i de tyske lejre, men det var umuligt for os at kontrollere, at hver enkelt nu også fik sin pakke.

I virkeligheden havde vi ingen ret i de tyske lejre. Overfor lejrledelsen henviste vi til internationale konventioner, som slet ikke eksisterede. Derfor var vi en lille smule på gyngende grund. Men vi så sådan på det, at såfremt bare en del af pakkerne nåede frem til de rette folk, ville meget være nået — og en del menneskeliv sikkert reddet.

Derfor arbejdede vi utrætteligt for at organisere nye konvojer med pakker og for at finde lejrene og udekommandoerne. Alene dette var et meget stort arbejde. Mange steder kunne der jo være gemt folk, som vi ikke kendte noget til. Derfor spurgte og spurgte vi, hver gang vi kom ind i en lejr og fik kontakt med danskere, nordmænd eller andre nationaliteter. Vi bragte jo også hjælp til krigsfanger.

Vi nåede altså så langt frem med vore pakker, som vi nu engang kunne udefra.

Meddelelser til de pårørende.

Efterhånden som vi blev mere drevne i arbejdet — og efterhånden som vi helt mistede respekten for de buldrende og højtskrydende tyske kommandanter opdagede vi, at de tyske chefer ofte opgav forkerte tal på fanger til os. Jeg erindrer for eksempel en sådan episode fra Sachsenhausen ved Berlin.

Jeg stod udenfor lejren og så fangerne marchere forbi i lange kolonner. De skulle op til paradepladsen til appel dér.

Nu og da var der en og anden, som vinkede til mig, og på en forunderlig måde lykkedes det mig gang på gang at genkende — eller at finde ud af,

hvem de forskellige var. Omhyggeligt noterede jeg deres navne op, for bagefter at sætte mig i forbindelse med familierne hjemme.

Disse meddelelser var vel næppe helt lovlige, og vi var derfor uhyre forsigtige med dem. Ofte lod vi meddelelserne gå mærkelige omveje for ikke at komme til at skade hele arbejdet med transport af pakker til de nødlidende.

Tyskerne måtte ikke få lejlighed til at anklage os for ting, som ikke var korrekt i det almindelige Røde Kors-hjælpearbejde. Når alt kom til alt, var det vigtigste naturligvis at få pakkerne frem og at bevare kontakten med fangerne. Mindre væsentligt var det at sende meddelelser til familierne. Det var menneskeliv, det gjaldt. Men ofte måtte jeg alligevel ringe rundt i timevis til mig ukendte mennesker for bare lige at meddele, at jeg „havde set den og den i live“. Bare en sådan meddelelse var ofte helt enestående for de pågældende. I mange tilfælde lod vi meddelelserne gå ud via Socialministeriet.

600 fanger var pludselig borte.

— Men det var tyskernes opgivelse af forkerte antal fanger, jeg kom fra. I Sachsenhausen kom jeg til at tale med en norsk tillidsmand. Han fortalte mig, at der i denne lejr fandtes 600 fanger færre, end jeg havde fået opgivet af de tyske lejr-chefer. Jeg gik direkte til lejrchefen og klagede over denne „uærlighed“, som ville „blive en frygtelig skandale, når jeg indberettede den til International Røde Kors og til Berlin!“ „Berlin“ var et forunderligt ord for d'herrer. De frygtede det endnu mere end alt andet. For os gjaldt det naturligvis om at få at vide, hvor de pågældende fanger var blevet af. Var de dræbt — eller var de flyttet et andet sted hen? Hvis det sidste var tilfældet, skulle vi finde dem. Det viste sig, at fangerne var overflyttet til Ravensbrück. Lejr-ledelsen beklagede meget uheldet med det forkert opgivne tal.

— Vi beklager meget, sagde de, at vi har talt 600 forkert!

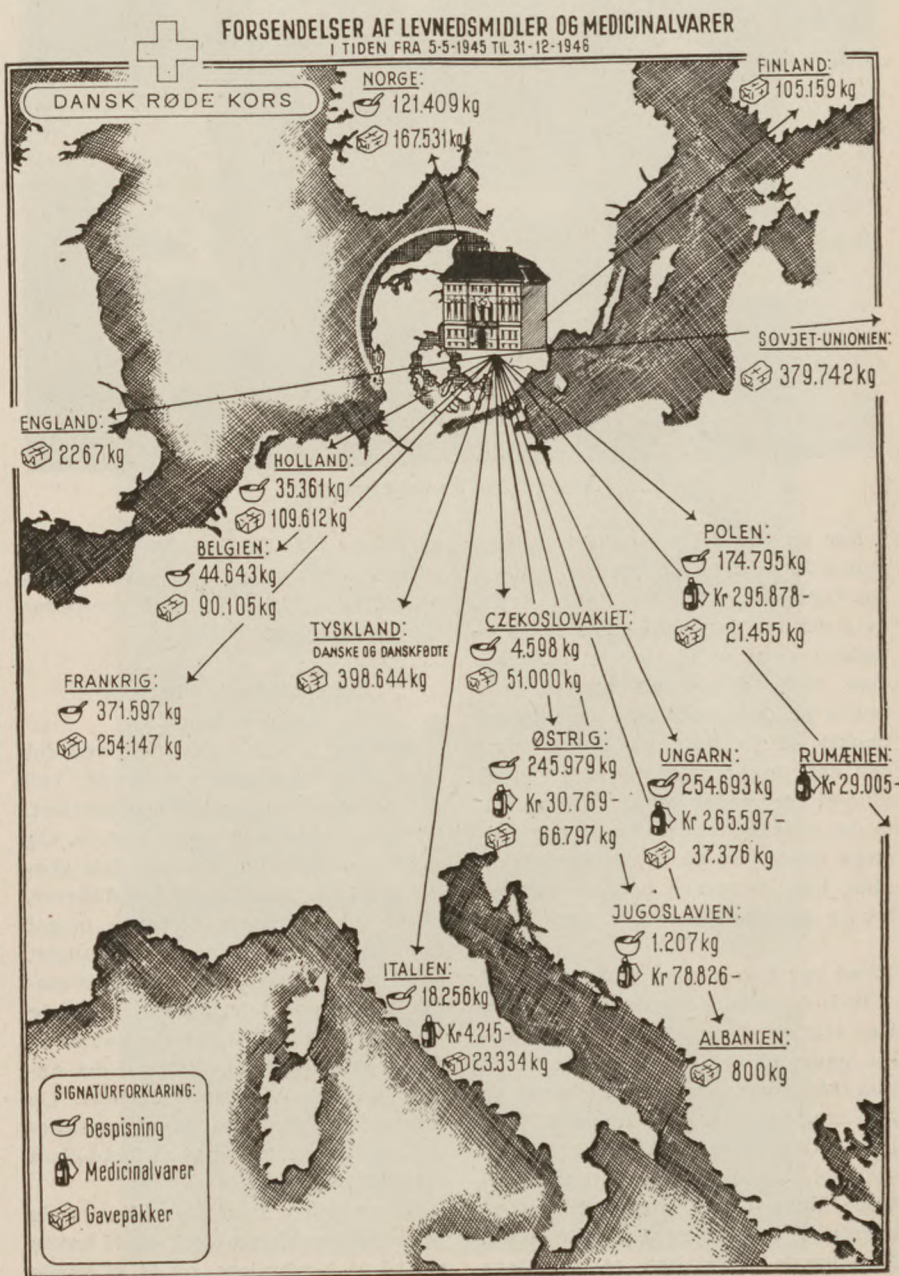
Vi fandt dem.

Fra Sachsenhausen kørte vi direkte

til Ravensbrück. Vi havde iøvrigt netop været der lige forinden, vi tog til Sachsenhausen. I Ravensbrück henvendte jeg mig omgående til lejrledelsen, og i en meget alvorlig tone beklagede jeg, at man dér havde opgivet mig 600 fanger for lidt. Jeg sagde der, at Sachsenhausen havde oplyst mig om, at 600 fanger fra Skandinavien var overflyttet til Ravensbrückleiren. Og så fremsatte jeg de sædvanlige påstande om, at „disse

forkerte opgivelser af tal ville — eller kunne blive — en alvorlig skandale, når jeg nu henvendte mig til International Røde Kors, samt i Berlin!“

Ravensbrück beklagede dybt. Men, sagde man, fangerne var netop ankommet lige efter, at jeg havde været der sidst. Og sandelig om ikke det lykkedes os at komme ind med yderligere 600 pakker til de overflyttede. De kunne jo sikkert nok trænge til pakkerne ovenpå transporten.

Afsked før konvojafgang.

For os var det væsentligt at føre statistik over, hvor mange fanger, der befandt sig i de forskellige lejre, hvis der en dag skulle ske det forunderlige, at vi fik lov til at hente dem hjem. Jeg turde næsten ikke tænke på den tanke . . . og alligevel tænkte vi jo ikke på andet. Hvis den dag nogen sinde oprandt, ja, så ville vi gøre sådan og sådan. Så skulle det organiseres på den og den specielle måde. Og så gjaldt det om at vide, hvor fangerne befandt sig, og hvor mange, der skulle være.

Hvad har I dog gjort ved fangerne?

Hvis vi endelig fandt ud af, at der i en lejr var f. eks. 10 færre end sidste gang, vi var der, forsøgte vi på alle måder at trænge lejrledelserne op i en krog. Hvor er disse fanger? Hvad har I dog gjort med dem? Vi må vide det — af hensyn til International Røde Kors — af hensyn til, at vi eventuelt må klage i Berlin o.s.v. Man havde jo det håb, at den slags

påstande ville få lejrledelserne til at blive lidt nervøse, så de passede bedre på fangernes liv, så henrettelser blev undgået.

Vi spillede på d'herrers samvittighed.

Har vor taktik virket? Vi ved det ikke. Der er næppe nogen, der ved det, og som kan besvare spørgsmålet. Men muligheden er dog til stede. Og givet er det, at det kunne aldrig skade, at vi dokumenterede for d'herrer, at vi tilsyneladende førte en meget nøje statistik over antallet af fanger, samt at vi tilsyneladende vidste meget mere, end lejrcheferne brød sig om. Vi gættede på, at de havde en dårlig samvittighed, og hvad det angår, gættede vi næppe forkert. De kunne ikke fordrage, at vi „snakke- de“ med fangerne, og at vi førte disse statistikker.

Efterhånden, som tiden gik, troede jo selv lejrcheferne også, at vi havde ret til at kontrollere, og at vi havde

ret til at komme med vore pakker, og det lettede naturligvis. Men det var et forfærdende syn at se vore landsmænd i denne fornedrelse. Det billede, vi i denne tid dannede os af lejrene, viste sig senere at være fuldstændig korrekt.

Vi ligefrem pumpede pakker ind i udekommandoerne.

— Udekommandoerne var et særligt problem for os, fortsætter H. C. R. Funder. Vi havde svært ved at finde ud af, hvor de var, og hvis det endelig lykkedes, var det vanskeligt for os at finde frem til, hvor mange skandinaver, der befandt sig disse steder. Det gik op for os, at SS'erne i mange af hovedlejrene beholdt de pakker, som var bestemt for vore folk, men som var sendt til udekommandoer. Ikke mindst voldte udekommandoerne under Neuengamme os store problemer. Vi spurgte efter dem i hovedlejren, og vi spurgte folk i landsbyerne ude omkring. Men det lykkedes os kun at finde nogle af dem.

Hver gang, vi fandt frem til en ny, var vi lykkelige, og vi pumpede så mange pakker ind i disse udekommandoer, at vi håbede på, at det var rigeligt. Men jeg erkender, at det var et spil af tilfældigheder, hvorvidt alle fik — og hvem, der blev snydt, og hvem der ikke blev det. Vi kunne imidlertid ikke handle anderledes, end vi gjorde. Vi så ofte stort på, om en pakke gik i forkert hals. Det gjaldt for os blot om, at der ikke var for få — og at færrest mulig blev snydt. Men det var en meget, meget vanskelig opgave. De fanger, vi kom i forbindelse med, vidste gennemgående meget mindre end os, og SS'erne løj for os stærkere end heste kunne rende. Dertil kom jo, at man altid må huske på, at vore trusler var aldeles tomme. Kun et slag i luften i håb om at forskrække.

Vi lærte taktikken.

Når alt tages i betragtning kommer man vel næppe uden om, at vore pakker virkede. Vi var den nation, der havde de færreste tab i de tyske kz-lejre. Man regner med, at ca. 6.000 danskere var i fangenskab i Tysk-

land. 10 pct. af dem blev dernede — de døde dernede. For alle andre nationer var tallene for de døde procentvis væsentligt højere. Vi har grund til at tro, at vore pakker har en del af skylden herfor.

— Hvor mange lejre besøgte De ialt?

— Det er mig ikke muligt at sige det i dag, for der kan sagtens være nogle, jeg har glemt — ikke mindst blandt udekommandoerne. Men i lejre som Neuengamme, Buchenwald, Sachsenhausen, Ravensbrück og i tugthusene Dreibergen, Bützow og Neu Brandenburg var jeg flere gange.

Hvem skulle tro, at man kunne lære sådan en ting, som at trænge ind i en koncentrationslejr ved hjælp af mere eller mindre urigtige påstande — og blot fordi man kom i en flot uniform og med nogle hvidmalede lastbiler, belæsset med Røde Kors-pakker? Det kunne vi imidlertid. Vi lærte taktikken.

Når vi bluffede.

Krigen nærmede sig sin afslutning. Tiden gik, og vi blev mere og mere overlegne overfor tyskerne. Jeg mindes fra den tid en lille episode:

Jeg kom kørende til en lille by sammen med en chauffør. Vi havde kun den ene lastbil, og den var gået i stykker. Vi arbejdede som små bæster for at få den køreklar igen. Ingen tænker på de kvaler, vi havde med de rent ud sagt forbandede generatorer, som jo trods alt alligevel var vore redningsplanker, fordi de bragte os frem til lejrene — omend med store og svære vanskeligheder. I det pågældende tilfælde havde vi repareret og repareret på den generator for at få den til at arte sig vel. Vi var sorte i hovedet som negre — og snavsede som kulminearbejdere. Det var selvfølgelig uheldigt, når vi skulle bluffe lejrkommandanter og andre i kraft af vore flotte uniformer. Vi måtte derfor nødvendigvis rengøres, før vi kunne drage videre.

„Egeløv i guld“.

Jeg sagde til chaufføren: Her i denne by organiserer jeg lige et værelse med bad, så vi kan blive rene og pæne — også i tøjet. Chaufføren så

på mig, som om jeg var blevet vanvittig.

Vi henvendte os til vagthavende officer på den lokale banegård. Hos ham forlangte jeg i en bøs tone omgående at få stillet et værelse med bad til rådighed. Han så hjælpeløs på mig. Efter utallige afledende forklaringer sagde han, at det var umuligt.

— Skaf det værelse, kommanderede jeg.

Officeren ringede til en overordnet, og i telefonen kunne jeg høre den overordnede give udtryk for, at manden ikke var rigtig klog. Så lindede jeg lidt på min kappe, så officeren kunne se, at jeg havde „egeløv i guld“ på uniformen, og jeg hørte ham sige, at den pågældende fremmede forlangte værelset, og at manden var så højtstående, at han havde egeløv i guld. Faktisk fik vi værelset,

og vi fik vore uniformer gjort i stand, så vi kunne „bluffe“ videre for at trænge ind til vore landsmænd. Ork ja, det gode ved tyskerne var jo, at de var til at bluffe . . . med deres egne midler!

Over 70 ture ialt.

— De var ude for mange dramatiske episoder?

— Det kunne naturligvis ikke undgås. Vi gennemførte i disse dage nogle og halvfjerds ture — men uden tab af menneskeliv eller vogne! I virkeligheden er det helt utroligt at tænke på, når man betragter, hvad vi var igennem af luftangreb, bombesprængninger o. s. v. Der var en usynlig, beskyttende hånd over vort virke.

Vi var i frontens nærhed, så granater peb os om ørerne. Vi oplevede

Forberedelse af medikamenter til forsendelse.

**RESTAURANT
ZOO**

CARL B. CHRISTIANSEN & CO.

Landlystvej 38

Tlf. 75 11 83 - 75 02 89

Vandfast slibepapir -
Slibebånd og sliberondel-
ler til alle formål.

LOLDRUP & SØN

EJENDOMSMÆGLERFIRMA

KONGEVEJEN 36 - HOLTE

HOLTE ★1050

DERES TØJEKSPERT

WILLADSEN

HOVEDGADEN 46 - LYNGBY

M. CHRISTOPHERSEN

Isenkram - Glas - Porcelæn

JERNBANEPLADSEN 1 - LYNGBY

THOMAS B. THRIGE

KØBENHAVN A/S

KEMP & LAURITZEN A/S

V. VOLDGADE 7-9 - KBHVN. V.

SJÆLLANDS EL-MOTOR SERVICE

TLF. HILLERØD 1892

FARVEKÆLDEREN

GRØNNEGADEN 18 - ROSKILDE

FORRÆDERIET

I DET 20. ÅRHUNDREDE

Sommerens store værk om det nationale og ideologiske forræderi i en objektiv videnskabelig belysning. Værkets 2 første bind behandler Quisling, Petain, Darlan, Laval, Ezra Pound og et stort afsnit er helliget Knut Hamsun.

I et andet bind renses der op i problemerne omkring „Rote Kapelle“, Stauffenberg, Otto John og kendte og ukendte navne i den kolde krigs tjeneste.

Køb bogen i dag hos Deres boghandler.

Forræderiet i det 20. århundrede

af Margret Boveri, oversat af Conrad Raun

Bind 1 Kollaboration og propaganda
Bind 2 Modstandsbevægelse og efterretningstjeneste

Bind 3 omhandler kommunismen i Europa, og bind 4 omhandler kommunistkræken i Amerika. Bøgerne udkommer til efteråret. Tegn abonnement nu hos Deres boghandler. Bindene fås desuden særskilt.

ved B. Mørch

VESTERBROGADE 65 - KØBENHAVN V.
VÆRKTØJSMASKINER

DANSK SKOVFORENING

VESTER VOLDGADE 86 - KØBENHAVN V.

VENG CHRISTENSEN & CO. A/S

GL. KONGEVEJ 33 - KØBENHAVN V.

AMERICAN EXPRESS COMPAGNI A/S

DAGMARHUS

LYNGBY SPORTSMAGASIN

TORVET 8 - LYNGBY

bombeangreb af kæmpearheder fra R. A. F. i store byer, bl. a. i Berlin. Vi kørte i modsat retning af ufattelige strømme af flygtninge; vi havde uheld med bremsen på farlige bakketoppe, og vi kørte på veje, der bar præg af bombninger og krig . . . men alltsammen uden at miste een mand, og med alle vore køretøjer i god behold. Men fatter det ikke rigtigt nu bagefter.

Døden nær — på Storebælt.

Et af de steder, hvor jeg personlig var nærmest ved at miste livet i de år, var forunderligt nok på Storebæltsfærgen. Vi havde en påhængsvogn i den ene ende af færgen, og i den anden stod vor hovedvogn. Mellem de to havde vi en togstamme. Jeg stod mellem togstammen og påhængsvognen og var ved at ordne et eller andet.

Pludselig fik togstammen et puf, så jeg kom i klemme. Min chauffør havde åndsnaerværelse nok til at springe op på påhængsvognen, hvor han løsnede bremsen, så vognen kunne give sig så meget, at der blev plads til mig. Nærmest bevidstløs blev jeg kørt til hospitalet i Nyborg, hvorfra de tre dage senere ville have mig overflyttet til Militærhospitalet. Røde Kors beklagede sig, fordi en ny konvoj skulle af sted. Jeg nåede derfor aldrig at blive overflyttet. På vej fra det ene hospital til det andet tog jeg plads på min konvoj, og det lykkedes at få gennemført også denne tur. Jeg slap fra uheldet med skrækken og med alle lemmer i behold.

Hilsnerne til pårørende.

Under opholdet i kz-lejrene fik vi mange hilsener hjem til pårørende. Disse hilsener var jeg bange for, fordi de kunne foranledige, at vi blev frataget retten til at komme med pakker. Jeg forbød chaufførerne at have dem på sig, men de overtrådte ud af en kant forbudet. Selv noterede jeg op — med mine egne kragetæer og i mit eget kodesprog, at jeg skulle bringe hilsener. Så kunne fangernes „sedler“ ikke findes. En del af de interne kendte jeg personligt. Jeg husker f. eks., at kaptajn Malling-Petersens hustru havde fået under-

retning om, at han var død. Jeg lovede at undersøge det nærmere.

Var i live — og kunne tale.

Da jeg kom til Neuengamme, forlangte jeg overfor lejrchefen at få ham at se. Lejrchefen påstod, at han levede i bedste velgående. „Jeg vil se ham og høre hans stemme“, svarede jeg. Han blev så kaldt frem til barakken, hvor en tysker spurgte ham, hvordan han befandt sig.

— Gut, svarede han, ganz gut!

Alene dette var jo en værdifuld oplysning for hans kone. Men tyskerne nægtede mig at tale med ham. Jeg vidste dog, at han var i live — og i stand til at tale.

Direktør Rosting — og beskyldningerne.

— I vor første artikel om Røde Kors-arbejdet, nævnte De direktør Rosting. Hvordan var han? Mange mente jo, at han havde været meget uheldig tidligere?

— Jeg kendte intet til hans fortid. Og det er derfor yderst begrænset, hvad jeg kan sige. Jeg vil dog af retfærdighedsgrunde gerne fastslå, at han var enestående i Røde Kors-arbejdet. Han var utrætteligt i aktivitet for at hjælpe, hvor det var muligt.

Engang nægtede Gestapo i Danmark mig udrejsetilladelse. De havde vel hørt et og andet om „min fortid“ og min fængsling. Direktør Rosting lavede så meget vrøvl, at Gestapo gav sig. Jeg fik mit visum.

— Beskyldningerne mod Rosting?

— Jeg kan ikke tage standpunkt til dem. Kun vil jeg sige, at han var enestående i arbejdet — også når det drejede sig om at hjælpe kz-fanger og fanger i tyske tugthuse. Jeg tog hatten af for ham endnu den dag efter befrielsen, da frihedskæmpere arresterede ham.

Nær ved arrestation i Dreibergen.

— De var flere gange ved at blive sat fast af tyskerne?

— Det kunne ikke undgås. Jeg husker en episode engang i Dreibergen. Der gik en nordmand, en fange, udenfor et af husene og arbejdede. Da han så mig, bad han om cigaretter. Kan du ikke hjælpe mig, dansker? spurgte han.

Jeg forrettede mine ærinder hos

chefen på stedet, og da jeg atter gik ud, så jeg mig godt omkring. Ingen betragtede mig — tilsyneladende. Jeg smed så to pakker cigaretter med 10 stk. på jorden, og nordmanden var lynhurtig.

Et øjeblik senere kom en tysker, en SS'er, som kaldte mig tilbage til kommandanten. Jeg gik med derind, og et øjeblik senere blev nordmanden ført frem mellem to vogtere. I et kort forhør tilstod han, at jeg havde smidt een pakke cigaretter hen til ham.

Jeg kunne naturligvis ikke andet end bekræfte mandens ord.

— Hvor mange pakker, spurgte tyskerne.

— Een, svarede jeg. Nordmanden og jeg udvekslede sigende blikke. Denne ene pakke afleverede nordmanden, og så fik han lov til at gå. Lykkelig var han. Han havde trods alt reddet een pakke med 10 stk.!

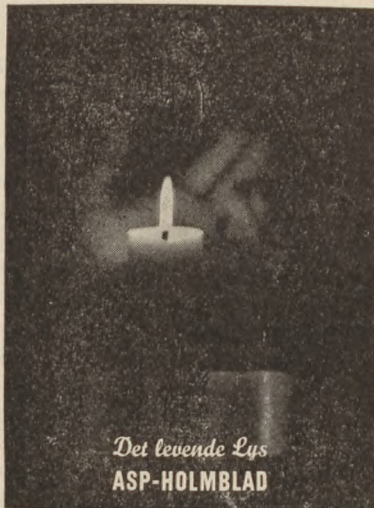
Jeg blev derefter truet med alle landsens ulykker. De påstod, at de kunne sætte mig fast, idømme mig streng straf o. s. v.

Så tog jeg initiativet. Jeg erklærede frejdigt, at jeg vidste, at det var forkert af mig. Men, fortsatte jeg, De burde idømme mig en bod. Jeg har på min vogn en del grøntsager med. Hvis jeg nu skænker 50 kg af disse grøntsager til nogle af de mange flygtninge her på egnen, skal vi så ikke sige, at alt er i orden. Det gik tyskerne med til. Jeg afleverede 50 kg grøntsager — og slap ud. Ialt havde jeg 300 kg med, som var beregnet til udekommandoer, hvis jeg fandt nogle.

Hængninger ved fronten.

— Så De noget til hængninger?

— Ikke i kz-lejrene. Men vi så adskillige parader. Engang i nærheden af fronten så vi imidlertid en hængning. Vi havde været fremme ved en lejr, der lå så nær fronten, at vi skulle passere frontpolitiet. Netop som vi ankom, havde de taget et par tyskere, som de fandt mistænkelige. De gættede på, at de var desertører. Uden videre parlamenteren gjorde frontpolitiet sig rede til at klynge de to op i det nærmeste træ. De to ofre protesterede kraftigt. De forsøgte alle tænkelige forklaringer, men deres videre talestrøm druknede i en gurg-

Det levende Lys
ASP-HOLBLAD

O. NIELSEN & DEHN A/S
STUBBEKØBING

ESSO SERVICE STATION
HAGBART NIELSEN - HVALSØ

H. P. HANSEN GLEM & SØN
Jernbanegade 66 - Roskilde

JOHS. E. JENSEN
HVALSØ

SV. CLAUSEN
LANDBRUGSMASKINER
PRÆSTØ

MILO SKO
v/ V. RINGIUS - PRÆSTØ

BAGERI- & KONDITORI-
ARBEJDERNES FORBUNDS HOVEDKONTOR
ROSENØRNSALLE 14 IV - KØBENHAVN V.

OSTEFABRIKEN „FIONA“
HEDEHUSENE

MØENS DISCONTOBANK
AKTIESELSKAB

A/S ANTON PETERSEN
PRÆSTØ

SPARE- OG LAANEKASSEN
FØR LANDBØERE PAA MØEN

SPAREKASSEN FØR VORDINGBØRG, PRÆSTØ
OG OMEGN
VORDINGBØRG

SOPHUS JENSEN & SØN
VORDINGBØRG

C. J. BORELLA-HANSEN
AUT. INSTALLATØR
ALGADE 32 VORDINGBØRG

AKTIESELSKABET
BANKEN FØR VORDINGBØRG OG OMEGN

AKTIESELSKABET
LANDBRUGS- OG HANDELSBANKEN
I VORDINGBØRG

Tyskerne ville hædre fangen Steen Hansen

Først ville de dødsdømme ham — så hyklede han interesse for tysk kunst og reddede store værdier — tyskerne takkede ham ved at overflytte ham og 25 af hans kammerater til et slot. En eventyrlig beretning, fortalt i et fødselsdags-interview — og så hans syn på situationen i dag.

Statsautoriseret revisor
H. C. Steen Hansen.

Pludselig hørtes fodtrin i fængselsgangen. Inde i cellen sad en dansker: En lille mand med et intellektuelt udseende — udmattet og træt efter utallige forhør, hvor selvopholdelsesdriften hele tiden havde fået ham til at kæmpe for, at hans sag blev mest muligt forvansket, så den ikke var til at finde ud af. Det var dengang — i krigens sidste år — den eneste chance, han havde, for

len, da rebene strammedes om deres halse.

Os gjorde frontpolitiet derimod intet. Vi fik lov til at passere. Men episoden gjorde naturligvis indtryk.

I næste nr. fortsættes denne skildring med uddrag af en tilfældigt valgt „auto-transport til kz-lejre. Det er „pakketransport nr. 36“, og sammen med den beretningen om dramatiske oplevelser, Røde Kors-folkene kom ud for. Hans Fosmark.

at redde sig udenom den dødsdom, der længe havde svævet over hans hoved. I det øjeblik, han hørte fodtrinene, regnede han med, at nu var det sket. Begivenheden fandt sted i tugthuset i Dreibergen, og der var ikke ret langt fra cellen til henrettelsesstedet.

Ind i cellen kom en tysk Obersturmführer. Til danskerens store forbavselse slog tyskeren dramatisk ud med hånden og sagde:

— Tyskland er Dem stor tak skyldig!

I stedet for at blive henrettet, lykkedes det derefter danskeren ikke alene selv at blive flyttet, men han fik også 25 danske tugthusefanger med sig. Fra Dreibergen gik turen til et slot, hvor de nærmest befandt sig som på rekreation. Det var et helt ufatteligt eventyr, der var sket, og det kræver naturligvis en nærmere forklaring

Kun een episode af mange.

Men denne begivenhed er kun en lille episode — kun en enkelt — af de mange, som statsautoriseret revisor H. C. Steen Hansen kan berette fra et helt utroligt liv. Steen Hansens navn er velkendt blandt alle tidligere fanger. Det var ham, der trak hovedlæsset ved forhandlingerne om „Tysklands-erstatningerne“, og han har, siden Kammeraternes Hjælpefond blev startet, været en trofast og dygtig kasserer. Som regel har man set hans navn i forbindelse med regnskaber, fordi han jo nu engang er kasserer og revisor.

Kun sjældent, hvis det i det hele taget tidligere er sket, har man set hans egen historie. Men i sommerferien fyldte Steen Hansen 60 år. Det

var vanskeligt at få et „fødselsdags-interview“ med ham, dels fordi han altid har meget travlt som leder af et af landets største revisionsfirmaer, og dels fordi han i sommer har været på rejse til Grækenland. Men nu er det lykkedes — og for en gangs skyld fortæller Steen Hansen om sig selv, sine egne oplevelser og sit personlige syn på mangt og meget. Først beretningen om hans eventyrlige oplevelser i frihedskampen, fængsler, tugthuse og koncentrationslejre.

En hund, en hankat — og elskelige fru Lisbeth.

På et meget tidligt tidspunkt af krigen var Steen Hansen og hans virksomhed, Store Kannikestræde 10, indblandet i frihedskampen, blandt andet fordi man derfra udbetalte penge til de engelske agenter, der arbejdede i Danmark.

— Men hvordan gik det til, at du blev arresteret?

— Det var en tilfældighed, lyder svaret, efter at vi er blevet hyggeligt bænket i den store villa i Søllerød. Elskelige fru Lisbeth er travlt optaget med dels at hente de ting, som Steen Hansen beder om, og dels med at sørge for traktement. Under bordet, som vi sidder ved, vimser en kælen hund, og på divanen ved siden af mig ligger en doven hankat, som pirker til mig med poten, når jeg ikke kæler med den. På bordet ligger en beretning om Steen Hansens, fru Lisbeths og fire børns dejlige sommertur til Athen i „rumskibet“, som Steen Hansen kalder sin stolthed, en stor varevogn, som han selv har bygget om til campingvogn. Naturligvis har den i sit komplicerede indre både køleskab, varmeaggregat, tre radioapparater o.s.v.

— Men det var arrestationen, vi kom fra?

— Vi havde netop flyttet et våbenlager fra Kastaniegården, fortæller Steen Hansen. Vi flyttede det, dagen før tyskerne ville tage det. Våbnene blev oplagret på en tømmerplads i Sydhavnen, og vi havde aftalt et møde derude. Når vi aftalte et tids-

AALHOLM & BREMERSVOLD GODSKONTOR

PR. NYSTED

POLYFOTO

INGER ANDERSEN
ALGADE 68 - VORDINGBORG

VORDINGBORG JERNHANDEL ^{A/S}

GRUNDTMANN

ALGADE 84 - VORDINGBORG

PALLUDANS PLANTESKOLE ^{A/S}

KLARSKOV

**BANKEN FOR
FREDERIKSVÆRK OG OMEGN
AKTIESELSKAB**

SØHOLT GODS

PR. BURSØ

**HANS R. LANGE
FREDERIKSSUND**

STUBBEKØBING-BOGØ SPAREKASSE

**MAGASIN
HENRY NIELSEN
TRANEBJERG - SAMSØ**

RYDE SAVVÆRK

**MORTEN KÆMPE
HANDELSGARTNER
TRANEBJERG - SAMSØ**

**CARLSBERG-DEPOTET
TRANEBJERG**

AKTIESELSKABET SAMSØ BANK

SAMSØ SPARE- OG LAANEKASSE

TRANEBJERG

**ØRBY CYKLE- OG
RADIOFORRETNING
ØRBY PR. KOLBY KAAS**

MASKINFABRIKEN „SAMSØ“

BRDR. WADSTRUP

TRANEBJERG

punkt, var det altid sådan, at mødet skulle holdes 2½ time før det aftalte. Det var en sikkerhedsforanstaltning. Men den dag kom en af os for sent, og dertil kom, at mødet trak ud.

Tog plads hos sig selv som hr. Jensen.

Pludselig stormede tyskerne ind. Vi var komplet omringet. De „grønne“ må have troet, at det var en utrolig fangst, for de havde sat 100 mand ind på opgaven. Tre af lederne i vor gruppe blev taget, nemlig Zacho, Theodor Jensen og jeg selv. Resten af de danske, tyskerne tog med, blev senere løsladt igen. Arrestationen fandt sted den 7/12-43. Er det ikke rigtigt, Lisbeth?

— Jo, det stemmer, men på det tidspunkt havde du da længe været efterlyst, indskyder fru.

— Nå, ja, jeg vil tro, at de havde været efter mig i et års tid. Jeg skiftede ofte bopæl, og som camouflagen havde jeg taget ansættelse hos mig selv i Store Kannikestræde. Indenfor Slangerupbanen kaldte jeg mig revisor Jensen, ansat hos Steen Hansen — og udenfor banen sagde jeg altid kontorchef Hansen. Chefkontoret lod vi stå tomt, og i stedet fik jeg et kontor på første sal. Tyskerne spurgte flere gange efter mig, og de holdt jævnligt vagt, fordi de ventede, at chefkontoret skulle blive taget i brug. Men Steen Hansen var forduftet. I stedet var revisor Jensen kommet. Jeg boede naturligvis heller ikke hjemme, men skiftede jævnligt bopæl. I slutningen af 42 blev mit hus omringet på dramatisk måde. Tyskerne stillede maskingeværer op, og de tilfod sig blandt andet at afhøre mine små drenge ret brutalt. Derfor tog jeg senere børnene med i min illegale tilværelse.

Skulle henrettes, men spillede tyskerne et puds.

— Det står uklart for mig, hvor mange forhør jeg måtte igennem herhjemme, før jeg sendtes til Tyskland. Men det var utallige. Derimod husker jeg, at jeg i Tyskland ialt kom igennem 52 afhøringer. De havde forskellig karakter, og jeg husker blandt andet, at jeg den anden juli 44 fik

besked om, at jeg ville blive henrettet.

— Men der indtrådte et vendepunkt?

— Det gjorde der heldigvis. Vendepunktet kom, mens jeg sad i Dreibergen Tugthus. Da blev jeg jævnligt ført til Schwerin, hvor Obergruppenführer Schmidt foretog afhøringer af mig. Mens afhøringerne stod på, skete det, at han blev afbrudt af telefonopringninger, og heraf kunne jeg forstå, at han i virkeligheden var en kulturhistorisk personlighed. Jeg hørte ham jævnligt i telefonen tale om opbevaring af Tysklands forskellige kunstskatte. Det fik mig naturligvis til at hykle stor interesse for tysk kunst, og en dag sagde jeg til ham: — De har vel endelig sørget for beskyttelse af den historiske Marienkirche i Lybeck, der bl.a. rummer de uerstattelige dødedsbilleder. Jeg kendte denne kirke særdeles vel, og da han begyndte at spørge mig ud, viste det sig, at jeg kunne fortælle ham adskilligt, som han ikke vidste. Selvfølgelig spillede jeg på min viden, og jeg vidste, at det kunne være mit livs chance. Jeg sagde også til ham: — De har vel endelig også taget vare på Röslingshaus i Bremen. Det viste sig, at jeg måtte forklare ham nærmere om Röslingshaus, og han foranledigede, at bygningerne kom under „Luftschutz“.

Giv mig en bøf som tak.

To dage senere hørtes de i indledningen omtalte fodtrin i gangen i tugthuset i Dreibergen, og jeg gættede på, at det nu var slut, men så var det, at Obergruppenführer Schmidt udbød, at Tyskland var mig stor tak skyldig, for både Bremen og Lübeck var blevet bombarderet, og Röslingshaus og Marienkirche var reddet.

Jeg svarede ham, at Tyskland som tak kunne give mig en bøf. Det var nemlig, hvad jeg trængte til. Han slog det hen. Det var slet ikke tak nok!

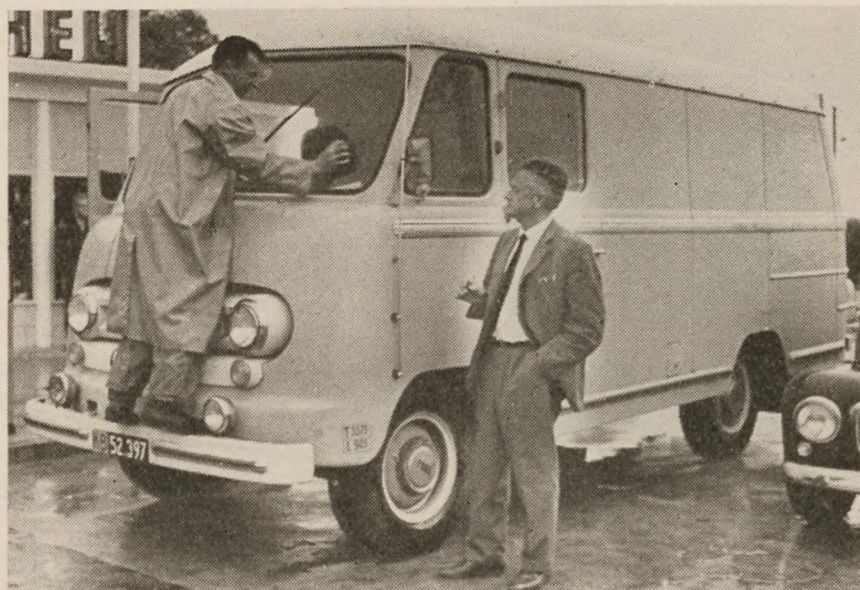
Da jeg næste gang kom til afhøring i Schwerin, tog min sag påny en alvorlig vending. Da lå hele min sag på hr. Schmidts skrivebord — demonstrativt slået op. Dermed var jeg klar over, at nu blev det vanskeligt at klare den.

Kultur — eller dødsstrafsag?

— Skal vi tale kultur — eller Deres sag, sagde hr. Schmidt.

— Jeg foreslog spagfærdigt, at vi snakkede kultur, hvis det var ham lige meget.

— Vi stopper den sag, sagde han så, og han fortsatte: — Jeg lader den forsvinde. Endelig vil jeg sige, at tugthuset i Dreibergen ikke er et værdigt sted for Dem!

Steen Hansens stolthed, „rumskibet“, netop hjemkommet fra Athen.

DET FYENSKE TRÆLASTKOMPAGNI

AKTIESELSKAB

KAALUND
RUDKØBING

MARIUS BOEL
»BORGMESTERGAARDEN«
ALBANIGADE 5
ODENSE

^{A/S} **CHR. FABERS**
FABRIKER
RYSLINGE

SV. AAGE THORSEN
ISENKRÆMMER
RUDKØBING

REVISIONSFIRMAET
AXEL GRAM H. D.
ODENSE

FAABORG
SPARE- OG LAANEKASSE

HAMMEL MØLLE
K. AMMENTORP

SPARE- OG LAANEKASSEN
FØR MIDDELFART OG OMEGN

CHR. HEEGAARD
SNEDKERMESTER
TELF. 125 - HAMMEL

HOLBECKS
FAJANCEFORRETNING
AKTIESELSKAB
ODENSE

AKTIESELSKABET
HADSTEN MØLLE

LANGELANDS
SPAREKASSE
RUDKØBING

AARHUS STEVEDORE CO.

Det bifaldt jeg naturligvis, men jeg fik også sagt, at jeg ikke kunne forlade stedet, fordi der i Dreibergeren sad 25 af mine kammerater.

— Vi flytter alle, fastslog hr. Schmidt.

Og sådan gik det til, at vi alle 25 først blev flyttet til et fængsel, hvor forholdene er langt bedre end i tugthus. Et døgn senere kom hr. Schmidt igen, og han havde da foranlediget, at vi alle skulle overføres til en forsorgsanstalt, der var indrettet på et slot!

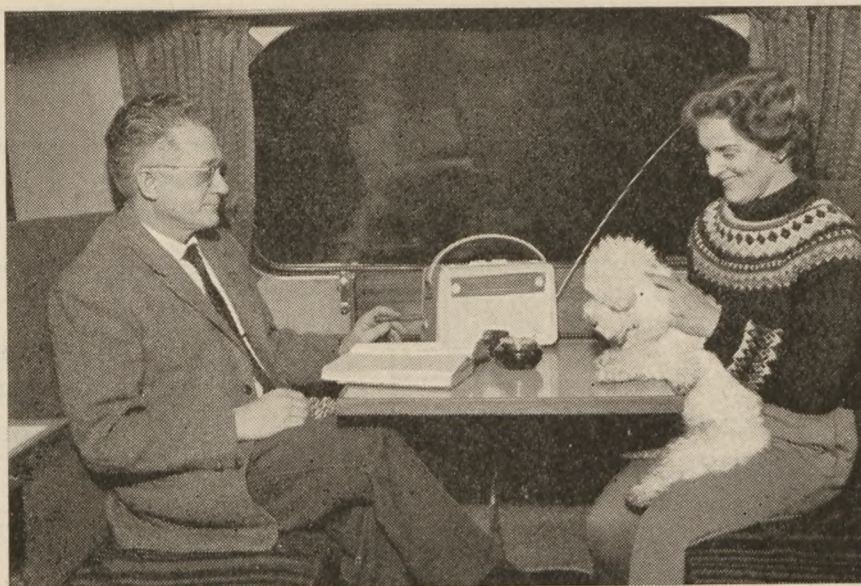
Goderne på slottet.

— Enhver, der har kendt lidt til tyske tugthuse, fængsler eller kz-lejre, vil straks forstå, hvad det betød for os. Nu kunne vi få lægehjælp, tandlægehjælp, og vi fik ret til Røde Kors-pakker. Endvidere fik vi ret til at holde danske aviser. Jeg var forsigtig, da jeg skulle udvælge tre, men jeg mente, at tyskerne ikke ville synes om navnet „Politiken“, for politik var jo noget farligt noget i deres øren. Så gik det bedre, at jeg foreslog national-socialisterne at holde Nationaltidende og Social-Demokraten. Og endelig foreslog jeg Berlin-gske Tidende med tryk på Berlin. Det lød absolut, som om jeg var blevet stærkt forbedret. Men hvilken kongelig tilværelse var det ikke for os? De må have luret slemt derhjemme, da der pludselig skulle sendes et hold aviser daglig pr. luftpost til os! Trods alle goderne var jeg dog stadig pessimist.

Og ulykken indtraf også. Vor Obergruppenführer Schmidt blev dræbt ved et luftangreb.

Vi planlagde derefter et flugtforsøg. Vi fik jernstængerne for vinduerne hugget løse for neden, og vi fik flettet tove, som vi kunne benytte. Vi havde også skaffet os madratter til flugten, så alt var parat. Jeg blev en dag kaldt på kontoret, bl.a. fordi jeg skulle kvittere for penge, der var kommet hjemmefra. Tyskerne var jo ordensmennesker — også på det punkt. Men instinktivt følte jeg, at der var noget galt.

Derfor sammenkaldte jeg til natmøde, hvor flugten skulle drøftes.

Steen Hansen og fru Lisbeth i „rumskibet“ med en af radioerne — og naturligvis også en hund.

Flugten blev stemt ned.

Vi havde skaffet os kort over nærmeste by og omegnen. Planen gik i meget store træk ud på, at vi skulle holde sammen i een gruppe i seks timer. Så lang tid ville der mindst gå, før man opdagede, at vi var borte. Derefter skulle vi opdele os i 6—7 små grupper, som skulle spredes i vifteform. Meningen var, at de små grupper skulle søge ind i de flygtningestrømme, der fandtes på landevejene. Tre ting var vi betænkelige ved: 1: Slesvig-Holstein er uhyre skovfattig, så vi havde dårlige dækningsmuligheder, 2: Det kunne blive vanskeligt at komme over Kielerkanalen, og 3: Militærpatruljer krævede Ausweis, og vi havde ingen.

Resultatet af natmødet blev, at jeg blev stemt ned. Tre stemte for flugt, ligesom jeg, men 22 stemte imod.

I alt gik der 6—7 „fede“ uger på slottet. Vor helbredstilstand var derved blevet ganske god, men så overflyttedes vi til kz-lejren Sachsenhausen. Da vi ankom dertil, gav Døssing, som hele tiden var med, mig en undskyldning, fordi han havde stemt imod flugt.

Nu bagefter tror jeg, at det var godt, flugten ikke blev til noget. Den ville sikkert have krævet flere menneskeliv iblandt os. I koncentrations-

lejren faldt kun en af de 25, der havde været på slottet. Resten kom hjem med livet i behold.

Ikke erstatning — men bod.

— Tysklands-erstatningerne?

— Lad mig først fastslå, at der ikke er tale om en erstatning, men en bod. For det andet vil jeg sige, at jeg var glad for at medvirke i de forhandlinger og glad for resultatet. Det er en god ting, at en stat i princippet anerkender at have begået fejl. Tyskerne anerkendte, at vi havde fået folkeretsstridig behandling — og dermed har selv civile grupper efter dette større rettighe-der i en fremtidig krig.

I første omgang krævede vi erkæmpet mod tyskerne, men som de statning for folk, der ikke havde alligevel havde arresteret. Det gjaldt for eksempel jøderne. Det gjaldt også folk, som var arresteret på grund af deres tro eller overbevisning.

Derefter fik vi anerkendt, at kz-fangerne skulle have erstatning, fordi de var behandlet folkeretsstridigt. Tilsvarende med fangerne i Vestre og Frøslev. Lad mig sige det sådan, at de skulle have en „injurie-erstatning“. For så vidt er ordet „erstatning“ forkert, for endnu engang vil jeg fastslå, at det ikke var erstatning, men bod, tyskerne betalte. De

GRØNBJERG TEGLVÆRK

THYLANDS BANK
AKTIESELSKAB

AKTIESELSKABET
MORSØ BANK

AKTIESELSKABET
N. A. CHRISTENSEN & CO.
NYKØBING MORS

**I/S THYLANDS
TEGLVÆRKER**
HURUP THY

NYKØBING M. OG OMEGNS
SPAREKASSE-FORENING

A/S FÆLLES TØMMERLAGERET
NYKØBING MORS

N. K. P. SKO ^{A/S}
Skotøj - Fabrik og en gros
HURUP - THY

ERHARDESEN & ANDERSEN A/S
POLSTERMØBELFABRIK
NYKØBING MORS

MORSØ FRØKONTOR
AKTIESELSKAB
NYKØBING MORS

MORSØ GUMMI A/S
GRØNNEGADE - NYK. MORS

^{A/S} **MORSØ
TEGLVÆRKER**

**NYKØBING
NYE TØMMERHANDEL A/S**
NYKØBING MORS

**NYKØBING
JERN OG STAAL**
NYK. MORS

**MORSLAND
FOLKEBANK A/S**

STOREBÆLT-SOVERFARTENS RESTAURATIONER
WERNER SCHWARTZLOSE
KORSØR

**THOMSENS
HERREMAGASIN**
ALGADE 21 - NYKØBING MORS

tilbød os 4—5 millioner mark. Jeg sagde nej, og tyskerne gik dagen efter op på 8 millioner.

Udenrigsministeriets folk var førsteklasses sagførere for os. Så kom tyskerne op på 12—13 millioner mark, og endelig på 14. På det tidspunkt havde vi brugt alle vore argumenter, og der begyndte at være fare for, at sagen kunne trække ud i det uvisse. Så satte jeg tallet til 16 millioner mark og meddelte, at det var kort og godt et ultimatum. Jeg vidste, at det betød meget for mange kammerater at få andel i denne sum, og jeg vidste også, at vi ikke kunne forvente mere fra den danske stat. Resultatet blev, at tyskerne accepterede, og dermed fik vi altså ca. 26 millioner kroner.

I overenskomsten er det tre gange fastslået, at det er en tysk bod, og altså ikke en erstatning, der kan give tyskerne saldo-kvittering. Fordelingen af pengene skulle foregå uden tyskernes medvirken — og af danskerne ene og alene.

Og så kom vi ned på jorden.

— Udviklingen efter krigen?

— Den har vel været såre naturlig. Så høje idealer, som vi dengang havde, og så højspændte som vi var, kan en hel befolkning ikke leve op til. I ubehagelig grad kom vi derfor rent praktisk ned på jorden. Og nu er der kun eet at fastslå fra alle kammeraterne fra dengang: Forsøg at holde fanen højt!

Personlig er jeg ikke skuffet. Jeg regnede med, at det ville komme til at udvikle sig sådan, som det også er gået. Det har altid været sådan, at store prøvelser kan give en sammenvejsning i et folk, men den er ikke nødvendig — og derfor heller ikke mulig — i det lange løb. Nej, lad os se positivt på det, vi har været igennem, og så må vi sige: — Vi lærte en masse af den tid. Vi lærte ting, som vore børn skal bygge videre på. Forudsætningen er, at vi giver det til vore børn på den rette måde.

Dødsstraf er ækel.

— Dødsstraf — og hjælp til de folk, der dengang var vore fjender?

— Jeg tænkte nok, at spørgsmålet

skulle komme. Det er jo en kendt sag, at jeg har hjulpet en del, som efter krigen blev dømt, fordi de var på tysk side dengang. Vist har jeg hjulpet, hvor det var mig muligt, og jeg har gjort det med koldt overlæg. Denne hjælp har hos mig været dikteret af et rent og skært humanistisk synspunkt.

Og dødsstraffen? Jeg var meget imod, da Danmark efter krigen indførte dødsstraf i en periode. Dødsstraf hører ingen steder hjemme i et moderne samfund. Man forbedrer intet ved at skyde nogle stykker. Dødsstraf ligner langt mere gidselprincippet, fordi dens formål er at sprede skræk og give advarsel, og det kan man slet ikke bruge det enkelte menneskes liv til.

Herregud, der er da noget ækelt ved dødsstraffen. Ivar Ludvig Johansen siger, at det er lettere at undskylde et drab, der er begået i hid-sighed, end det er at undskylde en henrettelse, foretaget af det offentlige, efter at landets bedste hjerner har kæmpet for den anklagedes liv. Før mit vedkommende førte disse synspunkter til, at jeg mente, at domstolene skulle give en tidsbestemt straf — og når den var udstået, skulle alt dette være forbi. Man må ikke føre en privat hævn videre mod anderledes tænkende. Derfor gik jeg ind for at hjælpe de folk, efter at de havde udstået deres straf. Det er en naturlig følge af mit syn på tilværelsen.

— Skulle f. eks. Hitler, Göring, Eichmann og tilsvarende folk heller ikke have været dødsdømt, hvis . . .

— Hvis jeg bestemte? Nej, det skulle de ikke. Jeg vil til dette spørgsmål svare, at for Eichmann, Hitler og Göring ville en dødsstraf på en måde være for mild en straf. Helt bortset fra dette mener jeg ikke, at man vinder noget som helst ved en henrettelse — og i princippet er jeg altså imod dødsstraf, enhver dødsstraf, og under alle former.

Lettere for en velhavende at være moralsk.

— Dine etiske principper er velkendte. Hvordan kan de forenes med handelsmoral i dag?

— Det går glimrende. Men jeg er jo så heldig at være revisor, og der er det nødvendigt at lægge etiske principper til grund for arbejdet. Jeg synes også, at der er mange foretagender, der i dag gennemfører et etisk princip i handelsmoralen. Jeg erkender, at det er lettest at gennemføre, når et foretagende er blevet stort, og at en del af de store først har indført etikken, efter at det er begyndt at gå godt. Det er en gammelkendt sætning, at det er meget lettere at moralsk, når man først er blevet velhavende.

Svært at sidde værdigt på en fængselsstol.

— Hvad var forskellen på at være frihedskæmper hjemme — og at være fange i et tugthus?

— Rent nationalt var forskellen ikke så stor. Selve fængslingen betød jo ikke, at man opgav kampen. Den gik kun videre under endnu hårdere vilkår! Jeg vil påstå, at det var lettere at gå herhjemme med en maskinpistol i mørket, end det var at sidde værdigt på en fængselsstol!

— En ny krig?

— Hvis der kommer en sådan, vil jeg ubetinget gå ind for de samme idealer — helt uanset, hvad der så end sker.

— Kommer der en ny krig?

— Jeg har svært ved at tro, at vi har oplevet den sidste krig i verden. Desværre ligger det vel sådan, at der på et eller andet tidspunkt kommer een til. Og den må efter min mening blive vanskeligere.

Sidste gang var det uhyre let at tage standpunkt for eller imod, fordi tyskerne var så umenneskelige — man havde også jødernes skæbne at tage standpunkt efter. Sværere bliver det i fremtidige krige, blandt andet fordi de vil blive udkæmpet mellem systemer, hvor alle har fanget deres tilhængere gennem idealisme, og det vil blive vanskeligere at skelne mellem ret og vrang. Personlig vil det dog ikke bringe vanskeligheder, for jeg vil, som sagt, gå ind for nøjagtig de samme idealer, som drev mig sidste gang.

H. F.

NICO sko

FREDERICIA

N. C. OVERGAARD

Statsaut. elektro-installatør
Prinsessegade 36 – Fredericia

**AULUM HANDELS-
OG LANDBRUGSBANK
AKTIESELSKAB**

**AULUM
SPAREKASSE**

GIVE BANK

**ANDELSBANKEN
GIVE**

**HOBRO
KUL KOMPAGNI A/S**

N. N. MØLLER & SØN A/S
AUTOFORHDL.
RINGKØBING

LUDVIG HERTZ
MANUFATUR – MØBLER
RINGKØBING

N. P. HOLMS BOGHANDEL
BREDGADE 16 – RINGKØBING

**HERRE- & DRENKEKLÆDER
KIRK
RINGKØBING**

HANDELSAKTIESELSKABET BANG & OLUFSEN

LEVERANDØR TIL DET KGL. DANSKE HOF

A/S LUNDS KLÆDEFABRIK
FREDERICIA

**FREDERICIA BYES OG OMEGNS
SPARE- OG LAANEKASSE**

A/S FREDERICIA SKOTØJSFABRIK

LONDON-MAGASINET
FREDERICIA

RINGKJØBING LANDBOBANK
AKTIESELSKAB

W. MEINERTZ OLESEN
AUT. INSTALLATØR
BREDGADE 10 RINGKØBING

HVIDE SANDE FISKEAUKTION

Bør vi oprette dansk-tyske venskabsbyer?

Vort forhold til Tyskland er et emne, der altid har aktualitet.

Man ser det af mange forhold. Med Uffes kamp mod sachserkongens søn på en ø ude i Ejderen fik en dansk gut en ganske uventet succes, der frelste ham selv, hans land og hans folk for fremmed herredømme.

Med dronning Thyra fortsattes en langtidspolitik ved udbedring af grænsevolden, der skulle sige til de fremmede, at dernede bor I, og heroppe bor vi.

Treårskrigen gav os en følelse af, at vi var nogle vældige krigskarle, så der skulle tre af de fremmede for at klare een af os.

Rusen holdt dog ikke, og oplevelserne i 1864 gav os de lussinger, vi ikke har forvundet smerten af siden.

MED okkupationsårene fik det dansk-tyske forhold et helt nyt ansigt. Den danske „kinesiske“ mur ved Slien havde ingen betydning længere, og kontrakter og diplomatiske aftaler blev rendt over ende.

Når det ikke gik så galt, som det kunne være gået, skyldtes det, at en ny Uffe hin Spage i skikkelse af den danske ungdom bragte den danske ære vel i havn.

Mange er dog endnu i den situation, at de forsøger at læge andres eller egne sår fra dengang. Læger og hospitaler kan tale med om processen, der synes at være mere langvarig og varieret, end selv lægerne havde drømt om.

NÅR man ved alt dette, virker det stærkt, at dagbladet „Aktuelt“ for 1. juli under den fremtrædende rubrik „Iøvrigt mener“ bragte konkrete forslag om oprettelse af dansk-tyske venskabsbyer. Forslaget blev fremsat af lærer Mads Nissen Styrk, Hørsholm.

Det hedder indledende, at racehadet sikkert er neddæmpet i efterkrigsårene, „men uviljen mod de farvede folkeslag er afløst af hadet mod en enkelt nation — den tyske. Tu-

sinder og atter tusinder danske erklærer åbenlyst, „at tyskerne aldrig bliver klogere“.

Og videre hedder det „... politisk og menneskelig er den ligeså farlig som det jødehad, der opstod allerede i middelalderen“.

Men, skrives der videre, det er farligt, at vi ikke er indladende, for selv demokratisk indstillede tyskere tvinges til at vende deres blik mod autoritært indstillede stater som Italien og Spanien, hvor de møder velvilje. Vi skal derfor tage ved lære af foreningen Nordens arbejde med oprettelse af dansk-norsk-svensk og finske venskabsbyer.

Der vil komme det ud af det, hedder det i artiklen, at den demokratiske udvikling i Tyskland vil styrkes og vor horisont udvides, og vor kritik vil lettere blive forstået af tyskere, når vi først har vist, at vi ikke føler os for pæne og for demokratiske til at kunne være i stue sammen med dem.

KUN fem dage efter blev emnet behandlet påny. Denne gang i kronik-form af den danske kulturudsending, Bent Aakjær, Nordrhin-Westfalen.

Aakjær beretter her om tyskere, der vil ofre kræfter på at skabe et ærligt, internationalt samarbejde til gavn for et andet og bedre fremtidsperspektiv. Et stykke Danmark er skabt i det nye, danske institut, præget af danske møbler, tekstiler og kunsthåndværk.

Instituttet har i sin virksomhed mødt en oprigtig og velvillig indstilling, og interessen for Danmark og danske forhold er stor, men tilbage står så spørgsmålet, om Danmark er parat til at imødekomme den. Aakjær er åbenbart begrænset optimist, for han finder, at mange danskere stikker hovedet i busken og vil ikke se det, der er sket, men vi kan selv være med til at yde noget på det sociale, kulturelle og rent menneskelige område — og vi må også

selv have nye inspirationer udefra — slutter han.

DER ER INGEN TVIVL om, at begge de nævnte skribenter er velmenende, og at de rører ved et væsentligt problem af stor betydning for vort land.

Aakjærs betragtninger synes dog for meget at hvile på iagttagelser af de tyskere, der søger instituttet. For alene det, at de kommer der, er jo et bevis for, at de pågældende har et vist udsyn, der oftest vil være præget af velvilje.

Mads Nissen Styrk synes i sine tanker om fremtiden at lade sig gribe af en vis feber, som kan være farlig, når man tror på, at det, der skal holde, må vokse roligt frem.

Fælles for Aakjær og Styrk er, at de sætter Danmark og danskerne under anklage, og det er urimeligt og uretfærdigt, og der er da heller ingen grund til at være benovede over, at de tyskere, der er gratis gæster i et dansk hus, er interesserede. Hvis de ikke var det, kom de jo ikke.

MEN lad os se på et par kontakt-erfaringer.

Foreningen Gestapofangerne markerede den 9. april ved sang og tale på Rådhuspladsen i København.

Et par dage forinden kom en henvendelse. Nogle vesttyskere var på besøg i København. De ville gerne deltage. Måtte den ene holde en tale ved den lejlighed?

Det blev et afslag, for der var næppe een blandt arrangørerne, der kunne tænke sig at høre tysk på Rådhuspladsen den dag. Naturligvis var de velkomne til at deltage i al stilfærdighed.

Et andet eksempel: Allerede kort efter 1945 ville tyskere besøge Mindelunden i Ryvangen og officielt nedlægge kransen. Anmodningen er gentaget flere gange senere, men svaret er gerne blevet, at det måtte vente.

Det må begynde med besøg af tyske modstandsfolk — eller måske unge tyskere — og disse besøg er da også forekommet.

SER MAN på det dansk-tyske forhold, som det har udviklet sig gen-

HANS LARSEN
REVISOR
ØSTERGADE 8 - IKAST

HENRY FOLDAGER
TRIKOTAGEFABRIK
IKAST

NIELS RASMUSSEN
TRIKOTAGEFABRIK
SPORTSVEJ 1 - IKAST

SV. ØSTERGAARD & SØN
TRIKOTAGEFABRIK - IKAST

G. VAADDE NIELSEN
TRIKOTAGEFABRIK
IKAST

»REX«
Blomsterf. - Blomstergartneri
v/ KNUD NIELSEN - IKAST

S. THYGESENS
TRIKOTAGEFABRIK
IKAST

KJELLERUP
VÆGT- & MASKINFABRIK A/S

2198

Silkeborg

Akkumulatorcentral

Remstrups Gaard
Søndergade 23

Akkumulator-batterier til:
Automobiler
Motorcykler
Traktorer
El-værker
Telefoner

m. m.
Telefon nr. **2198** Hans Kristensen
Prvt. Sejs . Telf. 6117

HANS JENSENS EFTF.
TRIKOTAGEFABRIK
IKAST

TEKSTILARBEJDERNES FAGFORENING
IKAST

WILLIAM LARSEN
MØBELFORRETNING OG MASKINSNEDKERI
IKAST

IKAST KOMMUNE

TRIKOTAGEFABRIKEN „COMET“
v/ K. NIELSEN - IKAST

HAMMERUM HERREDS SPARE- OG LAANEKASSE
IKAST AFDELING

TH. HEDEGAARD
IKAST TRÆLAST- OG STØBEGODSAFDELING

BJERRINGBRO PUMPEFABRIK

BJERRINGBRO MASKINFABRIK
F. F. TRYKLUFTE OG MALKEMASKINER

HANS PETERSEN
TRIKOTAGE OG BØRNEKONFEKTION
VIBORG

AKTIESELSKABET
PAASCH & SILKEBORG
MASKINFABRIKKER
MEJERIMASKINER

HORSENS

SILKEBORG

nem de senere år, kan man notere, at der allerede er en ret livlig forbindelse.

Det viser sig f. eks. i turistlivet, der flourer stærkt. Et stort antal tyskere besøger Danmark, og færdes de jævnt og stilfærdigt, bliver de pænt modtaget.

Antallet af danskere, der enten besøger eller rejser gennem Tyskland, er betydeligt, og disse mange gensidige rejser giver begge nationer et mere nuanceret billede af hinanden, end hvis rejserne ikke fandt sted.

For danske skolebørn er Tyskland et yndet rejsemål, og på „Sonnenberg“ har danske og tyske pædagoger allerede gennem en årrække sat hinanden stævne.

Og for kommunalfolk gælder det, at der til stadighed finder gensidige besøg sted. Indenfor bankverdenen og handelslivet er samkvemmet mellem de to lande i stærk udvikling.

Hertil kan føjes, at det tyske institut i København benyttes flittigt af skolefolk og af andre.

Men de to skribenter vil nok hertil svare: Det går for langsomt. Mit svar er: Det bør gå langsomt.

IDEEN MED at skabe gensidige venskabsbyer forekommer mig uforståelig. Man kunne forstå ideen, hvis den var fremsat fra tysk side, for det er da ret beset deres tur til at gøre noget for at vinde os.

En anden side af sagen er, at hvis man vil gøre forsøget alligevel fra dansk side, vil man opleve store skuffelser. Mens danske, nordmænd og svenskere stort set forstår hinanden på grund af stort sprogfællesskab og fælles idealer, vil alene sproget stille sig hindrende i vejen for venskabsby-tanken.

Man vil også ved sådanne arrangementer meget let komme ind på årene 1940—45, og at slå en streg over disse år, vil jo også være uærligt. At dvæle ved dem vil skabe misstemning hos tyskerne, da de jo alle føler disse års begivenheder som en anklage mod hver enkelt tysker. Det er de jo også bortset fra de relativt få, der ydede modstand mod nazismen.

At skræmme os med, at hvis vi

ikke søger at få øget venskabelig forbindelse med dem, vil de søge syd-på, kunne jo medføre, at man sled i dem fra nord og syd — og det ville de slet ikke kunne bære rent mentalt.

DRØMMEN OM ved kræfter udefra at skabe sandt demokrati i Vest-tyskland, drømmes næppe af realister. For demokrati fødes af en befolkning og skabes i en befolkning ud fra kræfter, der bor i det. — Skabelsen foregår indefra og ikke udefra.

Men trods betænkeligheder ved de to artiklers tendens, er der nok noget rigtigt i dem, nemlig at vi skal videre.

Og vi kan komme videre, og jeg vil gerne pege på veje, jeg mener er farbare.

Der skal være et interessefællesskab for de grupper, der mødes fra de to lande. Det er der på „Sonnenberg“, hvor ideen er, at pædagoger mødes til pædagogiske og mellemløselige drøftelser. Det er det faglige, der bærer, men det andet følger naturligt med.

IDEEN kan følges op af grupper fra alle mulige fag. Således har Danfoss haft besøg af arbejdere fra Kiel, og under dette besøg blev godt en snes mandlige og kvindelige arbejdere fra Danmark inviteret på et 3 dages besøg i Kiel. Programmet vil spænde over værkstedsbesøg og samvær.

Her møder vi igen fælles, faglige interesse, og de bør være noget bærende, for nok er det vigtigt, at tyskerne kommer, men det er vigtigere endnu, hvordan de kommer.

MAN KUNNE MÅSKE have den tanke, at modstandsfolkene i Danmark er imod øget udveksling, men meningene om sagen er lige så forskellige her som blandt andre.

Allerede siden 1945 har danske og tyske x-fanger fundet hinanden, f. eks. når det drejede sig om drøftelse af invalidernes kår, og ved arbejdet for rejsningen af en mindepark for de 50.000 faldne i Neuengamme foregår det dansk-tyske samarbejde gnidningsløst.

Jo, forholdet mellem Danmark og

Tyskland bør vi alle søge at hjælpe hen i den bedst mulige havn. Det bør udvikle sig jævnt og roligt, og den besindighed, der kaldes en borgmesterdyd, bør også præge dette forhold.

JOHS. FOSMARK.

9. august ved Rorup stenen.

Som sædvanlig samledes pårørende og kammerater sammen med eg-nens befolkning torsdag d. 9. august kl. 19 ved Rorup stenen.

Også i år var det nye hold fra Rorup Efterskole med skolens forstanderpar, fru og hr. Nis Pedersen i spidsen kommet til stede.

Der blev af forstander Petersen holdt en kort tale, og der blev sunget. Man sluttede med „Altid frejdig, når du går“.

Senere samledes man i de nye lokaler på efterskolen til en hyggelig kop kaffe. Her blev holdt nogle korte taler, og man sluttede med en sang.

Gestapofangerne

Der er planlagt arrangementer søndag den 16. september med besøg på Værløse flyveplads, den 11. oktober andespil, foredrag den 15. november, julefest den 13. december, møde den 14. februar og generalforsamling den 14. marts.

I april arrangeres filmaften sammen med „Dachau-Klubben“.

Byen, der frelste flest i oktober 43.

Turen søndag den 19. august blev et interessant møde med en del af de mænd, der var i forreste linje i oktoberdagene 1943 i Gilleleje og derved skabte den by i Danmark, fra hvilken der er sejlet flest oktober-flygtninge til Sverige.

Efter besøg på det så sorgeligt berømte kirkeloft samledes man i kommuneskolens filmsal til samvær med amtsskolekonsulent L. C. Jensen, Axel Sørensen, Idorn, Holst, Niels Juul Petersen og Gunnar Petersen. De havde hver for sig interessante ting at fortælle om de bevægede dage. Turen sluttede med samvær i somerhuset hos Mary Poulsen i Hundested.

HORSENS BANK
AKTIESELSKAB

BOSCH

KENDT VERDEN OVER
FOR KVALITET

PETERSEN & SØRENSEN
CIGAR- & TOBAKSFABRIKER A/S
HORSENS

TH. BUSSE
HORSENS
FARVER OG LAKKER

SVEND ANDERSEN
MØBLER
SØNDERGADE 15 - HORSENS

TEGLVÆRKERNES
SALGSKONTOR
HORSENS

N. M. WITTRUP
HORSENS TEXTILLAGER A/S

STORMAGASIN FOR DAMEBEKLÆDNING OG BOLIGTEX.
ANDREAS HANSEN
HORSENS

HORSENS FOLKEBLAD
BYENS OG EGNENS BLAD
Oplag over 18.000

$\frac{A}{S}$ **HORSENS KULKOMPAGNI**

DANSK METAL ÆTSEVÆRK A/S
HORSENS

ENGELSK BEKLÆDNINGSMAGASIN
HORSENS

BJERRE OG HATTING M. FL. HERREDERS
SPARE- OG LAANEKASSE
HORSENS

R. B. BURCHARDT NIELSEN & CO. A/S
LØVENØRNSGADE HORSENS

HUSTØMRENE KOOPT. FORRETNING
HØEG GULDBERGSGADE 11 - HORSENS

BAGERMESTRENE RUGBRØDSFABRIK A/S
HORSENS

$\frac{A}{S}$ **HOKI**
KØBMÆNDENES INDKØBSCENTRAL
HORSENS

JENSEN & JULSEN A/S
HORSENS

BØRKOP OG OMEGNS
SPAREKASSE

HORSENS
MINERALVANDSFABRIKER A/S

J. C. HANSEN
v/ LENNERT HANSEN
Guld - Sølv - Ure - Optik
AUGUSTENBORG

Okkupationsårenes erindringsbillede

Skal man med vilje kun huske
roserne og glemme tornene.

Vor leder i sidste nummer til fordel for at bevare det realistiske erindringsbillede af okkupationsårene har i brudstykker været gengivet i nogle dagblade. Flensborg Avis bragte hele lederen, og kort tid efter fulgte en lang artikel af forstander Johanne Hansen, Als Husholdningsskole. Hun meldte sig som ophavsmanden til udtalelsen om, at hun for alt i verden ikke ville have undværet opholdet i Ravensbrück. Artiklen kan kort sammenfattes i en hyldest til kammeratskabet i frihedskampen herhjemme og sammenholdet i Ravensbrück. Der er skrevet og talt nok om det ækle, derfor vil hun udelukkende fortælle elever, der kommer på skolen, om alt det ædle.

Vi har sendt hendes artikel og Pigtråds leder til nogle kammerater for at høre, hvordan de ser på det, og vi bringer her deres syn på sagen.

Kontorchef O. Olesen, Herning,
ser sådan på sagen:

Jeg vil aldrig kunne tiltræde Johanne Hansens udtalelse: „Ikke for alt i verden ville jeg have undværet opholdet i — for mit vedkommende — Neuengamme“, alene af den grund, at jeg dermed indirekte måtte godtage Gestapos behandling af mig og nazisternes rædsler i koncentrationslejren, ja vel ikke alene godtage, men takke derfor.

Som de fleste andre mennesker vil også jeg helst glemme rædslerne, ellers ville tilværelsen være uudholdelig, og kun de med mellemrum forekommende mareridt bringer dem på ny i erindring.

I Frøslevlejren var forholdene så gode, at vi, der senere blev deporteret til tysk koncentrationslejr, bestræbte opholdet i Frøslevlejren som et rekreationsophold, og under disse forhold blomstrede kammeratskabet.

I en tysk koncentrationslejr manglede forudsætningerne. Forholdene var for djævelske.

Også jeg har mange gode minder om mennesker af de forskellige nationaliteter, men kampen for livet, selvopholdelsesdriften, gav sig også uhyggelige udslag.

Her mødte man mennesket i al dets nøgenhed, på godt og ondt, men jeg synes ikke, at det gode kunne veje det onde op.

Det menneske, der slipper ud af en tysk koncentrationslejr, er ikke det samme, som kom ind. Opholdet har ændret det i mange retninger, dets syn på mange af livets foreteelser har helt skiftet karakter. Vurderingen af det væsentlige og uvæsentlige i livet har undergået en radikal forandring.

Koncentrationslejrfangen kom i livets skole i en mere ondartet afdeling end de fleste.

Skal han takke for det?

67062.

AT HUSKE DET ÆDLE OG AT GLEMME DET ÆKLE.

Sådan tegner billedet sig for tidsstudietekniker Børge Emil Pedersen:

Med stor interesse har jeg i „Pigtråd“, nr. 6, læst den artikel, hvori citeres en udtalelse fra en af vore kvindelige fangekammerater: „Ikke for alt i verden ville jeg have undværet opholdet i Ravensbrück“.

Jeg vil ganske stilfærdigt tillade mig at sige: Mit ophold i tyske kz-lejre kunne jeg godt have undværet, og jeg kan tilføje: så havde jeg måske haft mit gode helbred endnu.

Men måske har opholdet i Ravensbrück ikke haft de helbredsmæssige følger for Johanne Hansen, som opholdet i forskellige kz-lejre har haft for mig og adskillige andre kz-fanger, bl. a. også for nogle af vore piger i Ravensbrück, nemlig at få helbredet ødelagt. Hvor mange af vore kammerater lider ikke den dag i dag af de sygdomme, som de pådrog sig under Tysklands-opholdet.

Johanne Hansen mener, „at vi skal huske det ædle og glemme det ækle“. Jeg er af den opfattelse, at det „ædle“ i en kz-lejr kom af sig selv på den måde, at her var alle forskelle udelukket, vi kæmpede mod sult og nød, for eet: nemlig at komme ud af „helvedets forgård“, og her havde vi pligt til at hjælpe hinanden så godt,

vi kunne — uanset nationalitet. Jeg tænker her især på de af vore kammerater, som var så afkræftede, at de ikke kunne arbejde, men de ville alligevel med ud på arbejdsstederne; for hvis de måtte blive tilbage i lejren, så var der kun revieret og kreaturiet tilbage, og selv i en kz-lejr „hang“ man ved livet.

Med hensyn til, at vi skal glemme det ækle, så er det meget svært for mig (og jeg ved også for mange andre tidligere kz-fanger) at glemme f. eks. kapo'ernes umenneskelige optræden, og jeg tror heller ikke, at vi, der overværede hængninger på appelplassen i Neuengamme, nogen sinde vil kunne glemme disse rædselsfulde scener.

I dag ved vi, hvor mange ofre kz-lejrene kostede; vi ved, at mennesker af mange nationaliteter blev deporteret fra deres hjemland og slæbte sig til døde for Hitler's „tredie rige“.

Vi, der overlevede, har en pligt overfor den opvoksende ungdom, en pligt til at fortælle den, at det, som vi oplevede, aldrig må gentages. Kz-fangerne fik under opholdet i lejrene en „anskuelsesundervisning“ i, hvordan man ikke skal behandle andre mennesker, og det har vi overlevende en pligt til at videregive.

En anden ting er, at når vi gamle fangekammerater kommer sammen, så taler vi mest om de gode minder, men de „ækle minder“ kan vi trods alt ikke slette af vor hukommelse.

København, den 14. august 1962.

BØRGE EMIL PEDERSEN.

BØGER

Paul Brickhill: *Himmelhunden, overs. af Chr. Dahlerup. Koch, 376 s.*

Nicholas Monsarrat: *Havet sletter alle spor, overs. af Ole Storm, 294 s. — Begge bøger: Schønbergs Lommelefanter.*

To billigbøger, der på realistisk vis fører os ind i den anden verdenskrig.

Den første, *Himmelhunden*, er en beretning om en flyver, der i 1931 mister begge ben, fordi han lader hånt om sikkerhedsreglerne — han

har altid haft svært ved at rette sig efter reglerne, også som skoledreng, hvad hans bagdel måtte betale for, uden at han dog blev „kuet“. Efter katastrofen fører han en stædig kamp for at blive genansat som flyver i RAF, hvad der først lykkes ham under krigen. Der gives spændende beretninger om hans mange kampe, der skaffer ham rang som wing commander (oberstløjtnant) og 6 dekorationer. Den civile læser synes sikkert, der er for mange beretninger, som det er vanskeligt at skelne fra hinanden. Han skydes ned over det besatte Frankrig, tages til fange, flygter fra hospitalet, sendes til forskellige lejre, hvor han driller tyskerne, så han er nær ved at blive skudt, forsøger atter at flygte, fanges atter og sendes til sidst til en klippeborg, hvor han sidste gang kommer i ildlinjen — bogstaveligt talt, da borgen ligger mellem de tyske og de fremrykkende allierede tropper.

Det er en spændende bog, men det, der betager mest, er skildringen af heltens forhold til den stærke unge kvinde, der trods familjens forståelige betænkeligheder ægter „krøblingen“ — oven i købet i dølgsmål — og som støtter ham i kampen for genantagelse i RAF, og som efter krigen følger ham på lange forretningsture i det fly, som hans firma har stillet til hans disposition.

Den anden bog, *Havet sletter alle spor*, er en bog om helte uden helteglorie, om krigens grufuldhed og om stærke mænds angst for krigens djævelskab. — Vi følger en flok sømænd på vagt over for de mange tyske ubåde, der truer konvojerne over Atlanterhavet og ikke mindst langs den norske kyst; vi oplever med dem kampen mod elementerne, vi ser dem med tungt hjerte følge krigens love og undlade at redde druknende kamerater, og vi er med dem, når de oplever redningsbådens rædsler.

Men vi er også vidne til det krigens problem, som sjældent omtales: mænd, der må undvære kvinder, og kvinder, der savner deres mænd og derfor „trøster“ sig i ensomheden,

også af den grund virker bogen ægte menneskelig. Det er stærk, men læseværdig lektüre, dog ikke for de ganske unge.

Er man træt af krigen og dens elendighed, kan man slappe af med en tredje „Lommelefant“, Hans Jørgen Lembourns *Grev Frederik eller Den bedste af alle Verdener*, 219 sider.

Det er en satire over velfærdsstaten. Til tider måske lidt langtrukket, men selv tilhængere af velfærdsstaten kan mere sig over denne danske parallel til Parkinson — hvis de da har humor.

ERIK SONNE.

Modstandskampen fortalt for unge: Robert Fisker: *Stjernerne vil lyse*, Forlaget Aros, 180 sider, en af forlagets Fakkeltønder, der under den lidt sentimentale titel fortæller de unge, at modstandskampen var andet end den spænding, som onkel, der „var med“, så ofte taler om. Den fortæller, at Alvoren og angsten var mere fremherskende end spændingen, og den har den fordel, at den sandfærdigt fortæller, hvordan de unge ofte forstod situationen langt bedre end de kloge og „besindige“ voksne, og så tilgiver man gerne, at det til tider er lidt vanskeligt at udrede trådene, nå, det var det jo også „den gang“. Jeg har sat bogen på listen over evt. gaver til unge i mine omgivelser. Det er jo vitterligt, at de unge, især drenge fra 11—12 år, begynder at ønske besked om de 5 år. Jeg vil tro, den egner sig til oplæsning, så forklaring straks kan gives, også til illustrationerne, der uden at være kunstværker netop illustrerer.

ERIK SONNE.

K. Savage: Den anden Verdenskrig, overs. af Mogens Boisen, Haase, 216 s., kr. 16,75.

På godt 200 sider er det lykkedes den engelske forfatterinde at give ikke blot en fyldestgørende skildring af forløbet af den anden verdenskrig, men også at gøre rede for dens forudsætninger, idet hun går tilbage til slutningen af den første verdenskrig

og minder om personen Hitlers fortid som mislykket kunstner i Wiens slumkvarter og som underkorporal, derefter omtales agitatoren og diktoreren med den skrupuløse sadisme og „feltherren“, der fejrer sagkundskaben til side.

Krigens faser, herunder de forskellige modstandsbevægelser, skildres i en række kapitler, der erindrer om, at der var tale om et verdensopgør; navnlig er det fortjenstfuldt, at krigen i Stillehavet, som man ofte er tilbøjelig til at overse, omtales grundigt.

Det er selvfølgelig en skønssag, efter hvilket princip man vil ordne kapitlerne. Jeg tror, det ville være en fordel, hvis f. eks. kapitlerne om krigen i Nordafrika fulgte umiddelbart efter hinanden.

Til de forskellige kapitler gives gode og overskuelige kortskitser; dog kan det hændes, at stednavne, der omtales, ikke findes på kortene; selv om det drejer sig om ubetydelige steder, bør de kunne findes, når de omtales. Det ville være en fordel, om der henvistes til den side, hvorpå kortet findes, når stederne og begivenhederne omtales i andre kapitler; endvidere ville bogen vinde betydeligt, hvis den sluttede med en tidstavle med angivelse af, hvor i bogen man kunne læse om de pågældende begivenheder.

Bogen bringer en række udmærkede, delvis ukendte fotografier, der dog ikke altid er anbragt lige forstæligt.

Indvendingerne er dog ikke væsentlige. Bogen kan anbefales på det varmeste; den er for de ældre et godt, fyldigt og let læseligt repetitionskursus i det, som de har oplevet, og for de unge vil den være en god hjælp til at forstå den skelsættende tid, under hvis skygger de selv lever, også fordi den giver plads for omtale af enkelte bedrifter af ellers ukendte mennesker, ligesom det med ægte engelsk sans for fair play erkendes, at fjenderne var modige og dygtige.

Bogen vil være en god gavebog, og den bør findes i ethvert ungdomsbibliotek.

ERIK SONNE.